

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, dnia 15 maja 2015 r.

IV.510.9.2014.AGR

**Pan
Borys Budka
Minister Sprawiedliwości
Warszawa**

Szanowny Panie Ministrze

Z dużym uznaniem Rzecznik Praw Obywatelskich przyjął wiadomość o rozpoczęciu w Sejmie RP prac nad rządowym projektem ustawy *o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa* (sejmowy druk nr 3338). Wskazana kwestia od dawna wymaga kompleksowego rozwiązania poprzez uchwalenie aktu prawnego tworzącego system udzielania pomocy prawnej gwarantujący należytą realizację konstytucyjnie chronionych praw osób niezamożnych. W szczególności niezmiernie istotne pozostaje zagwarantowanie przez państwo realnych możliwości uzyskania przez najuboższych obywateli pomocy prawnej na etapie przedsądowym.

Wymaga jednak zaznaczenia, iż obawy Rzecznika Praw Obywatelskich budzi potencjalna możliwość pozostawienia poza tworzonym ustawą systemem pomocy prawnej sieci studenckich poradni prawnych. Wymaga podkreślenia, iż skala zaangażowania studentów i nauczycieli akademickich, jak też prawników praktyków nie pozwala na jednoznaczne pominięcie tej formy udzielania pomocy prawnej w projekcie. Dotychczasowa działalność studenckich klinik prawa odegrała ważną rolę w budowie świadomości prawnej społeczeństwa. Rezygnacja z włączenia klinik do tworzonego systemu pomocy wydaje się nieuzasadniona choćby z uwagi na ogromne doświadczenie sieci uniwersyteckich poradni prawnych w udzielaniu bezpłatnych porad prawnych. Uniwersyteckie poradnie prawne niewątpliwie przyczyniają się do wychowywania prawników, uwrażliwiają ich na potrzeby społeczne i kształtując w nich postawy społecznej odpowiedzialności szczególnie wobec osób najuboższych i nieporadnych. Wydaje się zatem, iż także ten potencjał osobowy i

organizacyjny winien zostać wykorzystany w ramach projektowanego systemu pomocy prawnej.

Tymczasem zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 12 ust. 1 zd. 1 rządowego projektu ustawy *o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa* powiat powierza prowadzenie połowy punktów nieodpłatnej pomocy prawnej organizacji pozarządowej prowadzącej działalność pożytku publicznego. W dalszej części art. 12 projekt posługuje się konsekwentnie pojęciem organizacji pozarządowej, np. w art. 12 ust. 3, a także w art. 12 ust. 7, wskazując, które z organizacji pozarządowych prowadzących działalność pożytku publicznego w zakresie, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, mogą ubiegać się o powierzenie prowadzenia punktów pomocy prawnej. Wymaga podkreślenia, iż jakkolwiek w projektowanych przepisach pojawia się pojęcie *organizacji pozarządowej, prowadzącej działalność pożytku publicznego*, istnieje jednak możliwość pozostawienia poza tworzonym systemem poradni prawnych, w których studenci prawa pod nadzorem nauczycieli akademickich i radców prawnych oraz adwokatów świadczą pomoc prawną. Warto mieć na uwadze, iż studenckie poradnie prawne, czy też kliniki prawa, funkcjonują w ramach wydziałów prawa poszczególnych szkół wyższych, same nie dysponując żadną formą organizacyjnoprawną. Jednocześnie należy mieć na uwadze, iż o powierzenie prowadzenia punktów pomocy prawnej nie może się ubiegać Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych, ponieważ mimo, że jest organizacją prowadzącą działalność pożytku publicznego, to jednak nie zajmuje się bezpośrednio udzielaniem porad prawnych. Zgodnie bowiem z § 4 statutu Fundacji (<http://www.fupp.org.pl/o-fundacji/statut>) do jej zadań należy: wspieranie finansowe działalności uniwersyteckich poradni prawnych i innych programów praktycznej edukacji prawniczej, opracowywanie oraz wdrażanie standardów działalności poradni, inicjowanie prac nad opracowaniem i propagowanie, we współpracy z organami władzy ustawodawczej, wykonawczej, sądowniczej, samorządami zawodów prawniczych projektów regulacji prawnych obejmujących działalność poradni. Fundacja jest więc niejako organizacją „parasolową” dla funkcjonujących klinik prawa. Jako podmiot niezależny podejmuje działania mające na celu umożliwienie działalności przez poradnie prawne, buduje standardy ich działalności, pozyskuje środki finansowe by następnie przekazywać je poradniom, organizuje konferencje kliniczne itd. Zatem to nie członkowie FUPP, ale poszczególne kliniki prawa zaangażowane są w bezpośrednie świadczenie pomocy prawnej.

W ocenie Rzecznika istnieje zatem ryzyko, iż samo pozostawienie w proponowanym kształcie art. 12 projektowanej ustawy uniemożliwi poradniom (szkołom wyższym, w których funkcjonują kliniki) włączenie się do systemu nieodpłatnej pomocy prawnej. Kliniki prawa z kolei, nie będąc organizacjami pozarządowymi, nie są w ogóle objęte procedowanym w Sejmie projektem. W tym kontekście niezmiernie istotne pozostaje rozważenie na obecnym etapie prac legislacyjnych dokonania zmiany treści projektowanych zapisów, celem przyjęcia

stosownych rozwiązań, bezpośrednio wskazujących na kliniki prawa, czy też na studentów zaangażowanych w udzielanie porad prawnych. Wprowadzenie adekwatnych zapisów normatywnych zdaniem Rzecznika umożliwi objęcie wprost tworzonym systemem pomocy także formy świadczenia przez studentów pomocy prawnej w ramach uniwersyteckich poradni prawnych.

Niezależnie od powyższego wątpliwości Rzecznika budzi też rozwiązanie proponowane w ramach art. 2 ust. 2 projektu. Stanowi on o tym, że ustawa nie ogranicza działalności innych podmiotów w zakresie świadczenia poradnictwa prawnego, w szczególności z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego oraz ochrony praw lokatorów, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163). Wprawdzie projektodawca wyraźnie wspomina, że ustawa nie ogranicza działalności innych podmiotów w tym zakresie, niemniej jednak w praktyce może okazać się, że odesłanie do przepisów o pomocy zinstytucjonalizowanej może sugerować, w zestawieniu z wymową całego aktu, że działalność podmiotów, których funkcjonowanie nie znalazło uregulowania w prawie, w tym działalność klinik prawa, zostanie przez ten zabieg utrudniona, a nawet wyłączona. Celowe zatem staje szczegółowe rozważenie skutków omawianego przepisu w aktualnie projektowanym kształcie. Wydaje się, iż niepożądane dla ochrony praw obywateli byłoby zablokowanie świadczenia pomocy prawnej przez podmioty zajmujące się świadczeniem poradnictwa prawnego, nie objętego regulacją ustawy o pomocy społecznej. Zdaniem Rzecznika projektowana ustawa nie powinna ograniczać działalności innych podmiotów w zakresie świadczenia poradnictwa prawnego, chyba że przemawiają za tym szczególnie ważne racje. W przypadku klinik prawa wydaje się jednak, że trudno takie powody dostrzec.

W świetle powyższego, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r., poz. 1648) zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o ustosunkowanie się do obu podniesionych zagadnień. W szczególności będę wdzięczny za powiadomienie mnie o stanowisku zajęтым przez Pana Ministra co do zasadności wprowadzenia stosownych zmian do projektu ustawy *o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnej informacji prawnej oraz edukacji prawnej społeczeństwa*, gwarantujących możliwość objęcia tworzonym systemem także sieci uniwersyteckich poradni prawnych.

Z poważaniem
Podpis na oryginale